

□Populismen er et termometer i verdens røv□

Skrevet af: **Niels Frølich** | Offentliggjort: 23. april 2019

De to svenske forfattere, Åsa Linderborg (kulturchef på den svenske avis "Aftonbladet" og fast klummeskribent på dagbladet "Information") og Lars Greider (chefredaktør på avisen "Dala-Demokraten") skriver i deres bog "Det populistiske manifest", at populismen ikke er en ideologi og at den knapt har nogen videnskabelig definition, men at bare fordi den ikke let kan defineres, betyder det ikke, at den ikke eksisterer. Videre at al populismes kerne er modsætningen mellem folket og eliten, men at højrepopulismen og venstrepopulismen skiller netop der: Højrepopulismen opfatter folket som en homogen, ren og god størrelse, men som man ikke rigtig stoler på - venstrepopulismen opfatter folket, som alle de, der taber på klassesamfundet. Det har ifølge forfatterne den konsekvens, at højrepopulistiske bevægelser opbygges "... autoritært og topstyret med folket som stemmekvæg." Venstrepopulismen opfatter folket som en reelt forandrende kraft og opfordrer folket til at være aktivt på alle niveauer i samfundet. Hertil kommer at de to former for populisme har helt forskellige opfattelser af, hvem 'eliten' er. For højrepopulismen er det "... venstrefløjen, feministerne, de liberale, kulturskribenterne, medierne, de flerkulturelle, jøderne ... indvandrerne..." (en vigtig komponent i de senere års højrepopulisme er netop modstanden mod indvandringen, især muslimer), for venstrepopulismen er det "... dem, der ejer, forvalter og forsvarer kapitalismen." Politisk set betyder det, at højrepopulismen "... koncentrerer sig om kulturforskelle" mens venstrepopulismens fokus er fordelingspolitikken (s.12 - 13).

Hvorfor fik populismen sådan vind i sejlene i slutningen af det sidste århundrede og begyndelsen af dette? Det sker når "... folkets sociale situation skaber krav på en række forskellige områder, som de etablerede partier ikke forstår eller ikke formår at indfri." Derfor opstår behovet for et radikalt, politisk alternativ (s.12)

Linderborg og Greider fremfører, at arbejderbevægelsen i sin begyndelse var en venstrepopulistisk bevægelse - et radikalt, politisk alternativ, der skabte forventninger om et helt anderledes samfund uden udbytning, og det var det håb og de forventninger, der gav arbejderbevægelsen dens enorme samfundsforandrende kraft og blev "... en forudsætning for demokratiet og den succesfulde reformisme ..." (s.16). En vigtig forudsætning for højrepopulismens fremgang er derfor også ifølge forfatterne arbejderbevægelsens afideologisering, der skabte et enormt tomrum, højrepopulismen kunne udfylde (s.16) parret med en omfattende 'social arrogance' og klasseforagt fra dem 'deroppe'.

Forfatterne drager den konklusion, at en "god portion venstrepopulisme er et nødvendigt, men ikke tilstrækkeligt vilkår for at få vores nuværende samfund til at forandre retning." Og når de har valgt at kalde deres bog for "Det populistiske manifest" er det ikke blot en flirt, som de skriver, med Marx og Engels "Det kommunistiske manifest" - de vedkender sig arven fra det i form af "det respektløse konfliktperspektiv, magtanalysen, opfordringen til at det arbejdende folk organiserer sig mod det økonomiske system, der skaber al uretfærdigheden, og ikke mindst bevidstheden om, at en anden verden er en klar mulighed" (s.18).

Bogen er udover forord og efterskrift organiseret i 123 teser, der tager mange emner op. Og det, der går igennem alle teksterne er, at samfundet er et klassesamfund, hvor arbejderklassen langt fra er uddød, men usynliggjort af 'eliten' og et politisk system, der inklusive arbejderbevægelsens socialdemokratiske partier prædiker tilbageholdenhed, ansvarlighed og ikke at stille for store forventninger til reformer til gavn for den brede befolkning, mens uligheden vokser for øjnene af os. At populismen er en budbringer, hvis fremtrædelsesform kan virke stødende og usympatisk, men at

det først er, når populistiske partier får tocifrede stemmetal, at de kløfter, der går igennem samfundet, bliver synlige - bogen citerer den svenske dramatiker Lars Norén for, at "populismen er et termometer i verdens røv" (s.227).

At venstrepopulismen er en budbringer i demokratiet "... der bærer ... en slags afmagtens signatur prentet ind i selve sin eksistens. Den vinder nemlig aldrig" (s.226) gør den ikke overflødig, tværtimod er dens opgave at radikalisere venstrefløjen og puste nyt liv i det hensygnende socialdemokratier, på et bredt klassegrundlag. Det skal den gøre ved "for det første at puste til utilfredshedens flammer for at sætte spørgsmålstegn ved den nuværende tilstand og dermed bane vej for et opbrud fra den fremherskende markedsliberale ideologi. For det andet kan man øge kravene til det, der kan lade sig gøre, for at give den næsten 'indslumrede' reformisme systemkritiske træk."

Forfatterne er heller ikke bange for at tage fat om indvandringen. De erkender blankt at ukontrolleret indvandring kan skabe store samfundsmæssige spændinger. Det samme gælder spørgsmålet om nationalstaten, hvor de skriver "Nationalstaten er - i mangel af et fungerende FN og et EU, der for alvor fører fordelingspolitik - faktisk den hidtil eneste kendte form hvor vi kan skabe nogle nogenlunde lige vilkår mellem individer og som kan finansiere omfattende, sociale projekter." (s.90).

Bogens tekster er i høj grad henvendt til socialdemokratierne, men den er et virkeligt frisk pust både i diskussionen om populismens natur, muligheder og begrænsninger, men også i sine mange praktiske forslag og analyser af et samfund, hvor klimaforandringerne stiller krav om et civilisationsskifte, som de eksisterende politiske partier ikke har noget bud på. På trods af at netop populismen er det gennemgående tema, står det klart at forfatternes opfattelse af populismen ikke er, at den står i vejen for eller erstatter klasseperspektivet, men udvider og komplementerer det. Det fremgår bl.a. i efterskriftet, hvor forfatterne åbent erklærer: "Både højre- og venstrepopulismen ser vi derfor grundlæggende som et mangelfuldt svar på den vestlige kapitalismes lange krise."(s.229). For forfatterne er svaret, at den reaktionære bølge kun kan stoppes ved en revitalisering af de gamle, sociale bevægelser, først og fremmest venstrefløjen og arbejderbevægelsen, og oprettelsen af nye (s. 231). Disse bevægelser må ikke være bange for at tage store ord i deres mund.

"Det populistiske manifests" to forfattere argumenterer ret overbevisende for at det, de kalder venstrepopulismen er en del af løsningen, men der hvor deres velskrevne teser bliver lidt svage i koderne er omkring magtspørgsmålet. Hvem er det, der skal gennemføre de forandringer, der er nødvendige og hvordan skal det gøres? Her står bogen lidt stille og retter tilsyneladende kravene alene til det politiske systems overflade i form af partierne, staten og parlamenterne. For det er vanskeligt at forestille sig et fuldgyldigt demokrati uden en radikal forandring af ejendomsforholdene og arbejderklassens selvstændige magt i staten. Med lidt ond vilje kunne man sige at bogen er en radikal udgave af den strømning, der i den senere tid har vundet frem i socialdemokratierne, nemlig forestillingerne om en 'syg kapitalisme', der jo som sin logiske modpol må have en 'rask kapitalisme'.

Ingen har som den belgiske politiske filosof Chantal Mouffe været optaget af venstrepopulismen som løsningen på venstrefløjens krise og hendes begreber præger da også til vis grad Linderborgs og Greiders bog, men hvor Mouffe og hendes nære samarbejdspartner den argentinske filosof Ernesto Laclau opfordrede socialister til at komme udover deres 'ensidige fokus på klasser' og i stedet fokusere på andre identitetsmarkører som køn, seksuel orientering, nation osv., holder de to forfattere fast i klasseperspektivet som det centrale.

Anton Jäger og Arthur Boriello skriver i en artikel (1), at de ikke-klasseorienterede identitetsmarkører tjente deres formål som et brud med den konsensus, der opstod efter

kommunismens sammenbrud i 1989 og hvor politik reduceredes til teknokrati. Jäger og Boriello skriver også, at Mouffes og Laclaus populisme mere lignede Chávez "Socialisme for det 21. århundrede", hvis hovedmarkør var nationen, og opererede med et begreb om 'folket', der var universelt og inkluderende, ikke ekskluderende og sekterisk, en populisme der skulle udgøre den bedst politiske kraft for at genopbygge selve demokratiet. Men en sådan genopbygning kræver at de brudte bånd mellem klasse og partier genetableres – uden massebasis ingen holdbare forandringer.

Selvom om venstrepopulismen fremkomst rejser en række vigtige spørgsmål, der endnu ikke er besvaret, er der noget, der med Jägers og Boriellos ord, er temmelig sikkert: "Venstrepopulismen har taget mål af en helt ny situation og et partilandskab, der er afgørende forandret af tredive års neoliberale angreb. I modsætning til den døende gamle venstrefløj, der klynger sig til antikverede værktøjer overfor sin egen udryddelse, har venstrepopulismen formået at trimme sine sejle, så de passer til vinden. Den opstod på et tidspunkt, da det tyvende århundredes mest magtfulde aktør, den organiserede arbejderklasse, stadig i allerhøjeste grad er disorganiseret" (1).

Og så alligevel med Robert Wyatts ord:

It seems to me if we forget

Our roots and where we stand

The movement will disintegrate

Like castles in the sand (2)

(1) Anton Jäger, Arthur Boriello, "Is Left Populism the Solution?", *Jacobinmag*, 31. marts 2019

(2) Fra Robert Wyatts, Grimethorpe Colliery Brassband, 7:84 Theatre Company England, GCHQ Trade Unions' EP *The Age of Self*, TUC, TUC 784, 1984

Åsa Linderborg, Lars Greider: "Det populistiske manifest", *Informations forlag*, 2018, 242 s.